

Politieke nalatigheid

Politieke nalatigheid is een draak met veel koppen: niet luisteren naar burgers, ambtenaren of uitvoerders, niet luisteren naar wat andere vaklieden van binnen en buiten de overheid te vertellen hebben en rustig voortgaan met de politiek van niet willen weten, niet aftreden als er iets gebeurt wat aan burgers niet kan worden uitgelegd, niet optreden tegen collega's die politiek bedrijven op basis van luchtballonnen, stunts, one-liners en ander primadonna-wangedrag.

Parlementaire enquêtes organiseren met het doel de waarheid te vinden en lessen te trekken voor de toekomst, maar bij elke nieuwe enquête constateren dat er niets is geleerd en daar geen politieke consequenties aan verbinden dan alleen na buitengewone druk vanuit de samenleving. Overheidsorganisaties privatiseren of in vergaande mate verzelfstandigen, maar ze toch niet los kunnen laten en steeds willen blijven aansturen, zelfs als dat wetelijk niet langer geoorloofd is.

Er zijn veel meer voorbeelden te noemen. Allemaal terug te voeren op ernstige twijfel over de politieke professionaliteit in de Kamer. Wat te zeggen bijvoorbeeld van de reactie van de volksvertegenwoordiging op de opmerking van minister Nawijn, medio december 2002, dat het werk van de Kamer één groot ritueel is? Zegt die minister eindelijk iets zinnigs en dan wordt hem woedend de les gelezen. De voorzitter stemde zelfs mee met een motie van afkeuring van de oppositie, omdat zijns inziens de minister het aanzien van de Kamer had beschadigd. Kan het nog ritueler? In plaats van eindelijk eens te gaan nadenken over de stortvloed van gefundeerde oordelen over de bar slechte kwaliteit van de Kamer, trekt men de boodschapper van het slechte nieuws haast de kop van zijn romp.

Velen gingen Nawijn voor. Vondeling en Dolman toonden al hun bezorgdheid over die afnemende kwaliteit. Deetman heeft wanhopig geprobeerde het functioneren op een hoger plan te brengen. Ministers en staatssecretarissen lieten fijntjes of

plaatste. Een gerespecteerd wetenschapper als De Beus beschreef de politiek in termen van 'politicide' en 'rotten'. Journalist Breedveld etaleerde de Kamer als een 'comateuse patiënt die klinisch dood' is. Van Thijn bracht in zijn *De sorry-democratie* de kwaliteit van de politieke besluitvorming terug tot beneden nul. Hoogerwerf stelde onlangs dat de politiek ons in een pre-fascistische werkelijkheid heeft gebracht. Moet er nog meer bewezen worden als de Kamer een paar dagen na het incident met Nawijn debatteert over de aanstelling van een interim-directeur van een ziekenhuis in Almere? *How low can you go?* André Hazes, André Rieu en André van Duin betekenen in één week meer voor het Nederlandse volk dan de hele Kamer in een heel jaar. En voorzitter, als u vindt dat ik hiermee het aanzien van het parlement beschadig dan vergist u zich. Dat beschadigen doet de Kamer zelf. Onze kritiek bewijst alleen maar de liefde voor de Kamer om de volksvertegenwoordiging te zien als het belangrijkste orgaan van onze samenleving. Doe daar eens wat aan. Voordat een volksmenner de Kamer een verwijfsbriefje aanreikt voor groepstherapie bij het Riagg.

In wezen staat de positie van de politieke partij ter discussie. Zij bepaalt wie op de lijst komt te staan. De legitimiteit van de politieke partij als wervings- en selectiesysteem voor hen die ons land moeten leiden is geërodeerd. De tijd is voorbij dat politieke nalatigheid kon worden verborgen achter de façade van het politieke primaat. De politiek moet dat primaat elke dag opnieuw verdienen. Met mensen die hun politieke vakvereisten kennen, die rusteloos en compromisloos in een lerende organisatie politieke nalatigheid – grondslag van de politiek als veroorzaker van de grootste maatschappelijke problemen – dagelijks willen voorkómen, in plaats van goed te praten. Meer dan ooit is relevant de titel van het laatste *Jaarbericht* in 1984 van de toenmalige regeringscommissaris Tjeenk Willink: 'Kunnen politici veranderen?' Wij zullen zien.

Klinkers

grofjes weten niet beschikbaar te zijn voor de Kamer. Kamerleden zelf schromen niet hun werk te diskwalificeren. Marijnissen noemde het een strafkamp. Bujs beschreef de Kamer als 'een grote Muppetshow'. Minister Peper schreef een onthutsend essay over de verguizing van de politiek, zo onthutserend dat premier Kok het buiten de orde

'De tijd is voorbij dat politieke nalatigheid kon worden verborgen achter de façade van het politieke primaat'

Gezonde marktwerking en toezichthouders in de bouwsector

De Parlementaire Enquête Bouwnijverheid heeft duidelijk gemaakt dat prijsafspraken tussen bouwondernemingen tot prijsopdrijving van infrastructurele werken heeft geleid. Dat was een publiek geheim, maar nooit bewezen. Nu na het rapport van de enquêtecommissie ingrijpende gedragswijzigingen zijn te verwachten is het de vraag hoe die tot stand moeten komen, wie dat moet doen en welke rol de accountant hierin vervult.

De Parlementaire Enquête Bouwnijverheid concludeert dat het in de bouw aan toezicht heeft ontbroken: de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa), het Openbaar Ministerie en de accountants zijn tekortgeschoten in hun taakuitoefening. Maar was dit niet al bekend?

Overheid als monopsonist

De structuur van de Grond-, Water- en Wegenbouwsector is bijzonder, omdat er aan de vraagzijde in feite slechts één marktpartij is, een *monopsonie*. De monopsonie van de overheid werkt bepaalde tendensen in de hand. Indien de marktmacht aan de vraagzijde is samengeballd, stimuleert dat de samenwerking van de verschillende partijen aan de aanbodzijde. Tot 1992 was die samenwerking geïnstitutionaliseerd in Uniforme Prijsregulering Reglementen. De enquête heeft duidelijk gemaakt dat vanaf 1992 het prijsregulerend systeem ondergronds is gegaan en dat had de veel genoemde schaduwboekhoudingen tot gevolg. Vaak is 'ondergrondse' samenwerking tussen aannemers niet gebaseerd op een offensieve strategie om opdrachten te verwerven. Veelal gaat het om defensief handelen, bijvoorbeeld uit angst ter voorkoming van negatieve gevolgen van bijvoorbeeld miscalculaties, het niet kunnen terugverdienen van calculatiekosten of het leuren van opdrachtgevers. Door een bepaalde vorm van samenwerking kunnen zowel de opdrachtgever als de medeaanbieders worden beheerst. Enkele uitingvormen van die samenwerking zijn beschreven in het Enquête-rapport, zoals de vorming van formele combinaties of informele koffierondjes. De Enquêtecommissie vindt de onmacht van accountants teleurstellend waar het gaat om het constateren van misstanden. Het is maar de vraag of het de taak van de accountant is om die vermeende misstanden te constateren. Hij moet

immers primair de getrouwheid van de jaarrekening vaststellen. De accountants hebben in de bouwenquête deze taak echter niet op overtuigende wijze over het voetlicht gekregen, zodat de enquête de beeldvorming over de accountant geen goed gedaan. Bovendien speelt – de Enquêtecommissie wijst daar in haar rapport ook op – hierin de negatieve invloed van de Enron-affaire mee.¹

De ad-hocmarkt

Een monopsonie komt in de praktijk zelden voor en dan nog vrijwel steeds als de overheid de vragende partij is. Het gaat bijvoorbeeld om de aankoop van wapensystemen of investeringen in infrastructurele projecten. Een belangrijk kenmerk van de bouwnijverheid is dat het een 'ad-hocmarkt' is: de aanbesteding heeft betrekking op een dusdanig uniek project dat kennis die wordt vergaard om de opdracht uit te voeren, niet eenvoudig elders kan worden verzilverd. De vrager – de overheid – heeft op de door hemzelf gecreëerde markt een relatief marktoverwicht ten opzichte van de vele aanbiedende partijen. JANSEN onderscheidt twee wezenlijke kenmerken aan projecten die in een monopsoniemarkt worden aanbesteed.² Ten eerste zal de aannemer niet alleen de kosten van het werk, maar ook die van moeilijk te schatten risico's scherp moeten prijzen. De aannemer zal, nadat hem het project is gegund, met zoveel mogelijk claims op de opdrachtgever zijn geringe winstmarge proberen op te krikken. Het gevolg is een verdergaande jurisdisering van de verhoudingen en een ongewenste toename van de ex post transactiekosten, waarbij partijen tegenover elkaar in plaats van naast elkaar komen te staan. Ten tweede wijst de auteur erop dat iedere monopsonistische aanbesteding een uniek product betreft. Zo kunnen de investe-

[1] Parlementaire Enquêtecommissie Bouwnijverheid, Eindrapport *De bouw uit de schaduw*, p. 167, Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28 244, nummers 5-6.

[2] C.E.C. Jansen, 'Andere manier van aanbesteden voorkomt bouwkartels', *Nederlands Juristenblad*, nummer 44, 7 december 2001.